

Mapy glebowo-rolnicze jako bogate i niedoceniane źródło informacji o przestrzeni

Streszczenie: Mapy glebowo-rolnicze przeznaczone były przede wszystkim dla rolników producentów i organizatorów produkcji rolniczej. W swojej treści obok cech i właściwości przyrodniczych gleby, zawierają one ujętą systematycznie informację dotyczącą ważniejszych właściwości rolniczych i przydatności rolniczej gleby. Najważniejszym elementem treści map glebowo-rolniczych były kompleksy przydatności rolniczej gleb.

Wprowadzenie

Kompleksy przydatności rolniczej gleb – to zespoły różnych gleb, które posiadają zbliżone właściwości rolnicze i mogą być podobnie użytkowane. Stanowią typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wyróżnia się następujące kompleksy przydatności rolniczej w ramach gleb ornych:

- 1) kompleks psenny bardzo dobry, dobry, wadliwy,
- 2) kompleks żytni bardzo dobry, dobry, słaby, bardzo słaby,
- 3) kompleks zbożowo-pastewny mocny, pastewny słaby,
- 4) kompleks psenny górski,
- 5) kompleks zbożowy górski,
- 6) kompleks owsiano-ziemniaczany górski, pastewny górski,
- 7) kompleks gleb ornych przeznaczonych pod użytki zielone.

Bazy danych o glebach

Dotychczas najczęściej posługiwano się papierowymi kopiami map glebowo-rolniczych. Można z nich korzystać tak jak z innych map rastrowych znajdujących się na geoportalach. Jeżeli potrzeby użytkownika są większe niż tylko zorientowanie się, jakie gleby występują na jakimś fragmencie terenu, to zalecamy kupienie potrzebnych arkuszy mapy w postaci rastrowej, zwektoryzowanie konturów kompleksów przydatności rolniczej i stworzenie prostej bazy danych o glebach, zawierającej atrybuty takie, które można uzyskać z symboli zapisanych na mapie oraz dodać atrybuty dodatkowe, np. kategorie stosunków wodnych uzyskane z interpretacji kompleksów przydatności rolniczej, typów gleb i składu

granulometrycznego lub przeniesione z oryginału mapy, stopnie zagrożenia erozją [Dobieralska 2011].

Zastosowania map glebowo rolniczych i baz danych o glebach

Bazy danych o glebach stworzone na podstawie map glebowo-rolniczych i dodatkowych źródeł danych umożliwiają łatwą selekcję pożądanych cech glebowych, nakładanie ich z innymi cechami środowiska, co jest potrzebne przy ocenie różnych wariantów inwestycji np. obwodnic miast, lokalizacji zakładów uciążliwych dla środowiska, tworzeniu planów zagospodarowania stref ochronnych [Witek 2003].

Aneksy do mapy glebowo-rolniczej

Za nieodłączną część dokumentacji glebowo-rolniczej należy uznać tzw. aneksy do mapy glebowo-rolniczej. Aby nie zaciemniać treści mapy, część istotnych informacji została zamieszczona w aneksach do map. Znajdziemy w nich ogólną charakterystykę przyrodniczą danej wsi lub gromady, omówienie budowy geologicznej, rzeźby terenu, stosunków hydrologicznych i klimatu [Internet 1].

Wykorzystanie faktyczne (współczesne) map glebowo-rolniczych

Zgodnie z art. 11 ust. 1 Ustawy z dnia 3 lutego o ochronie gruntów rolnych i leśnych, wyłączenie z produkcji użytków rolnych wytworzonych z gleb pochodzenia mineralnego i organicznego, zaliczonych do klas I, II, III, IIIa, IIIb oraz użytków rolnych klas IV, IVa, IVb, V i VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego, a także gruntów, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 – 10 oraz gruntów leśnych, przeznaczonych na cele nierolnicze i nieleśne – może nastąpić po wydaniu decyzji zezwalających na takie wyłączenie.

Planowanie przestrzenne

Z perspektywy Departamentu Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego jako organizacji wspierającej marszałka województwa w realizacji jego ustawowych zadań w zakresie geodezji i kartografii obserwuje się umiarkowane zainteresowanie samorządów szczebla gminnego wykorzystaniem map glebowo-rolniczych do tworzenia i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium jest dokumentem planistycznym obejmującym obszar całej gminy i wskazującym planowany obszar i kierunki rozwoju działalności związanej z funkcją terenu [Jadszczyń 2017].

Scalania i wymiany gruntów

Jednym z etapów wykonywania scalenia gruntów jest szacunek porównawczy gruntów. Instrukcja nr 1 Ministra Rolnictwa Gospodarki Żywnościowej o scalaniu gruntów z dnia 24 marca 1983 r. w § 45 pkt. 1 wskazywała, iż „Materiałem wyjściowym do opracowania szacunku gruntów jest aktualna mapa klasyfikacji gruntów oraz mapa glebowo rolnicza” [Instrukcja nr 1 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej o scalaniu gruntów, 1983]. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, tj. Ustawą z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów [Dz.U. z 2018 r., poz. 908] zasady szacunku gruntów określają uczestnicy scalenia w drodze uchwały. W razie nieokreślenia zasad szacunku przez uczestników scalenia, szacunku gruntów dokonuje się na podstawie cen obowiązujących przy sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych, z uwzględnieniem położenia gruntów na obszarze scalenia oraz ich przydatności rolniczej i funkcji terenu wynikającej z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Mapy tematyczne

Na bazie map glebowo-rolniczych w różnych skalach, przy uwzględnieniu danych z innych źródeł, opracowywane są mapy tematyczne. Jako przykłady można wymienić mapę zagrożenia gleb erozją wodną oraz mapę zagrożenia gleb erozją wietrzną.

Podsumowanie

Obecne wykorzystanie map glebowo-rolniczych koncentruje się wokół formalnych postępowań administracyjnych związanych z wyłączeniem gruntów z produkcji rolnej, zarówno w ramach tworzenia i realizacji ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jak i w drodze wniosków indywidualnych. Dodatkowym polem wykorzystania są różnego rodzaju analizy z zakresu GIS, prace naukowe, mapy tematyczne. Jednakże uprawnione wydaje się stwierdzenie, że potencjał informacyjny zawarty na mapach glebowo-rolniczych jest w znacznym stopniu niewykorzystany. Można wyróżnić kilka obszarów, w których zasadne byłoby zwiększenie wykorzystania tych opracowań:

- programowanie prac rolnych – mapa glebowo-rolnicza powinna być podstawą oceny potencjału produkcyjnego gleb,
- wspieranie procesu podejmowania decyzji w zakresie racjonalnego wykorzystania i ochrony środowiska naturalnego,
- rozwój i kształtowanie obszarów wiejskich,
- bieżący stan wdrożeń i zastosowań GIS w praktyce stanowi znikomą część istniejącego potencjału w kraju.

Literatura

- Dopieralska D., 2011: *Przetworzenie treści rastrowych map glebowo – rolniczych do postaci wektorowej wraz z uzupełnieniem bazy danych graficznych i opisowych*, Zakład geodezji i kartografii Społecznej Akademii Nauk.
- Jadczyszyn J., 2017: *Wykorzystanie archiwalnej mapy glebowo-rolniczej w analizach przestrzennych*. IUNG w Puławach.
- Witek T., 1993: *Mapy glebowo-rolnicze oraz kierunki ich wykorzystania*. IUNG w Puławach.
- Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych*, 1995. [Dz.U. 1995, nr 16, poz. 78].
- Instrukcja Nr 1 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej o scalaniu gruntów z dnia 24 marca 1983 r.*
- Internet 1: <http://geoportal.lodzkie.pl/imap/> [data dostępu 09.02.2019].

Soiling and agricultural maps as a rich and underestimated source of information on the space

Summary: Soil and machine maps available for producers and organizers of agricultural production. Therefore, these maps, which are more important agricultural properties and the usefulness of agricultural soil. The most important map of soil and agricultural content was the comprehensiveness of agricultural usability of soils.

Keywords: soil-agricultural maps, database on glades, land consolidation